

www.ox.ac.uk/sites/files/oxford/trends%20in%20globalisation_WEB.pdf

Montgomery, C. "Transnational partnerships in higher education in China: The diversity and complexity of elite strategic alliances". *London Review of Education*, vol. 14, no. 1 (2016): 70-85.

Natsionalnoye byuro statistiki Kitaya. <http://www.stats.gov.cn>

Ofitsialnyy sayt kompanii Quacquarelli Symonds. <http://www.qs.com>

"Reyting universitetov mira QS" [QS World University Rankings]. <https://www.educationindex.ru/articles/university-rankings/qs?page=1>

Stapleton, K. "China now produces twice as many graduates a year as the US". World Economic Forum. The Conversation. 2017. <http://theconversation.com>

The World University Rankings. <https://www.timeshighereducation.com>

Yang, R. "Unfinished business: integrating Chinese and western ideas of a university". In *Transformation of Higher Education in Innovation Systems in China and Finland*, 115-132. Tampere: University of Tampere, 2014.

УДК 339.564.2

РОЗВИТОК ЕКСПОРТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ МИТНОГО РЕГУЛЮВАННЯ

©2018 **КОТИШ О. М., КУЦЕНКО І. К.**

УДК 339.564.2

Котиш О. М., Куценко І. К. Розвиток експортної діяльності підприємства з урахуванням митного регулювання

У даній статті розглядаються основні проблемні аспекти розвитку експортної діяльності підприємства з урахуванням митного регулювання. Проведено аналіз статистичних даних, який дозволив виявити тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України за період з 2001 по 2016 рр. На основі аналізу було виявлено високу інтегрованість економіки України у світову економіку та залежність вітчизняних виробників від торгівлі на зарубіжних ринках. Надано авторське тлумачення таких понять, як «тарифне регулювання», «митно-тарифне регулювання» та «митне регулювання». Проведено моделювання розвитку експортної діяльності підприємства та представлено універсальну модель, яка відображає загальні етапи управління для забезпечення ефективності експортної операції з урахуванням митного регулювання.

Ключові слова: відкритість економіки, експорт, зовнішня торгівля, квота, митне регулювання, суб'єкт господарювання.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Бібл.:** 8.

Котиш Олена Миколаївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри міжнародної економіки та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: EKotysh@gmail.com

Куценко Ілона Костянтинівна – студентка факультету міжнародних економічних відносин, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харків, 61166, Україна)

E-mail: ukrilona@gmail.com

УДК 339.564.2

Котыш Е. Н., Куценко И. К. Развитие экспортной деятельности предприятия с учетом таможенного регулирования

В данной статье рассматриваются основные проблемные аспекты развития экспортной деятельности предприятия с учетом таможенного регулирования. Проведен анализ статистических данных, который позволил выявить тенденции развития внешней торговли Украины за период с 2001 по 2016 гг. На основе анализа была обнаружена высокая интегрированность экономики Украины в мировую экономику и зависимость отечественных производителей от торговли на зарубежных рынках. Представлено авторское толкование таких понятий, как «тарифное регулирование», «таможенно-тарифное регулирование» и «таможенное регулирование». Проведено моделирование развития экспортной деятельности предприятия и представлена универсальная модель, в которой отражаются общие этапы управления для обеспечения эффективности экспортной операции с учетом таможенного регулирования.

Ключевые слова: открытость экономики, экспорт, внешняя торговля, квота, таможенное регулирование, субъект хозяйствования.

Рис.: 3. **Табл.:** 1. **Библ.:** 8.

Котыш Елена Николаевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры международной экономики и менеджмента внешнеэкономической деятельности, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: EKotysh@gmail.com

Куценко Илона Константиновна – студентка факультета международных экономических отношений, Харьковский национальный экономический университет им. С. Кузнеця (просп. Науки, 9а, Харьков, 61166, Украина)

E-mail: ukrilona@gmail.com

UDC 339.564.2

Kotysh O. M., Kutsenko I. K. Developing the Export Activity of Enterprise with Attention to Customs Regulation

The article considers the main problematic aspects of development of export activity of enterprise with attention to customs regulation. An analysis of statistical data has been carried out, allowing to identify tendencies of development of Ukraine's foreign trade for the period from 2001 to 2016. The findings of the analysis show a high integration of Ukraine's economy into the world economy and dependence of national producers on the trade in foreign markets. The authors' own interpretation of such concepts as «tariff regulation», «customs-tariff regulation» and «customs regulation» is presented. A modeling of development of export activity of enterprise is carried out and the universal model is presented, which reflects the general stages of management to ensure efficiency of export operation with attention to customs regulation.

Keywords: openness of economy, exports, foreign trade, quota, customs regulation, economic entity.

Fig.: 3. **Tbl.:** 1. **Bibl.:** 8.

Kotysh Olena M. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of International Economy and Management of International Economics Relations, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: EKotysh@gmail.com

Kutsenko Ilona K. – Student of the Faculty of International Economic Relations, Simon Kuznets Kharkiv National University of Economics (9a Nauky Ave., Kharkiv, 61166, Ukraine)

E-mail: ukrilona@gmail.com

В умовах глобальних перетворень сучасної світової економіки, які відбуваються впродовж останніх десятиліть, поглиблюються економічні зв'язки між багатьма країнами світу, основною формою прояву яких є зовнішньоекономічна діяльність (далі – ЗЕД). Ураховуючи такі обставини, Україні необхідно самостійно розробляти дієві заходи щодо сприяння та розвитку експортної діяльності як пріоритетного виду ЗЕД, що дозволить забезпечити ефективність функціонування вітчизняних підприємств на світовому ринку.

Як стверджує Кириченко О. А. [1], експорт – одна з головних складових зовнішньоекономічної діяльності підприємства та її зовнішньоекономічних зв'язків. Тож використання новітніх засобів і кращих методів організації експортної діяльності підприємства, вдосконалення роботи на зовнішніх ринках набувають першочергового значення для подальшого збільшення експортних операцій підприємств.

Однак, як стверджують результати статистичних досліджень України [2], починаючи з 2012 р. обсяги експорту мають стійку тенденцію до зниження та в 2016 р. мали рекордно мале значення за останні п'ять років – 36361,7 млн дол. США порівняно з кризовим 2009 р. – 39695,7 млн дол. США (або на 45,7% нижче, ніж у 2008 р.). У 2017 р. експорт України мав позитивну тенденцію та зріс до 43264,7 млн дол. (майже на 19% порівняно з минулим роком).

Але вивчення авторами даного дослідження товарної структури експорту України дозволяє дійти висновку, що в ній переважають товари українського походження з малою доданою вартістю, тобто сировина, що негативно відбивається на вітчизняній економіці в цілому. Така ситуація і спровокувала негайну розробку заходів розвитку експортної діяльності підприємств України, що дозволить в майбутньому експортувати на світові ринки наукомістку інноваційну продукцію вітчизняного виробництва.

Аналіз економічної літератури [1; 3; 4; 6; 7] дозволив виявити, що проблемам сприяння та розвитку експортної діяльності присвячено багато наукових досліджень вітчизняних і зарубіжних учених, серед яких: Ю. Бахрамов, І. Герчикова, Л. Дейнеко, В. Денисова, Ю. Іванов, І. Іщук, А. Какорина, В. Козик, Ю. Макагон, А. Мацкевич, Т. Миролюбова, О. Мельник, М. Нагірна, В. Науменко, І. Піддубний, А. Піддубна, В. Пономаренко, М. Рассолов, С. Терещенко та ін.

У роботах представлених авторів вирішується багато глобальних питань, таких як інструменти та механізми регулювання експортної діяльності, але проблеми розвитку експортної діяльності підприємства в умовах створення інтеграційних об'єднань, що передбачає, насамперед, урахування митного регулювання, залишаються маловивченими та потребують подальшого розвитку.

Досягти заданої мети можна через вирішення проблем, пов'язаних із аналізом зовнішньої торгів-

лі України та розвитком категоріально-понятійного апарату експортної діяльності та митного регулювання. Саме така послідовність у вирішенні зазначених питань дозволить сформулювати низку проблем, з якими стикаються українські підприємства на світовому ринку, та розробити дієві заходи щодо сприяння їх експортної діяльності.

Аналіз статистичних даних [2] дозволив виявити тенденції розвитку зовнішньої торгівлі України за період 2001–2016 рр., які наведено в *табл. 1*, а також на *рис. 1* і *рис. 2*.

Як показують результати економічних показників, зовнішньої торгівлі товарами та послугами України щороку демонструє значні коливання, які спровоковані низкою зовнішніх та внутрішніх негативних факторів, що дестабілізують економічну діяльність з 2009 р. Слід зауважити, що збільшення негативного впливу підсилюється тим, що вітчизняна економіка характеризується високим рівнем «відкритості», про що свідчать результати розрахунків, представлених на *рис. 2*.

З огляду на проведений аналіз, можна стверджувати, що імпортна квота, яка характеризує ступінь залежності країни від імпорту, за аналізований період перевищує позначку 0,4, що свідчить про високу присутність іноземної конкуренції на вітчизняному ринку та залежність внутрішнього споживача від імпортованої продукції. У 2011–2013 рр. імпортна квота досягла максимального значення за аналізований період і становила 58%, а у 2009 р. – мінімального значення – 36%. Імпортна квота займає більшу частку порівняно з експортною квотою, що свідчить про високий ступінь імпортової залежності економіки України.

Результати розрахунків експортної квоти показали, що вона знаходиться в межах від 35% до 45%. За висновками дослідника Є. Ф. Авдокушина [3], у 90-х роках ХХ ст. прийнятною для відкритої економіки був розмір експортної квоти на рівні 10%. Але більшість учених стверджують, що такий розмір був прийнятний для 50–70 рр. минулого століття [3]. Ладиченко К. І. [4] стверджує, що на сьогодні оптимальним розміром експортної квоти є 35%. Цей показник притаманний більшості економічно розвинутих країн світу. У 2013 р. експортна квота України сягнула максимального значення (43,8%), тобто, саме така частка вироблених товарів та послуг припадала на експорт. За розрахунками, представленими на *рис. 2*, рівень експортної квоти в Україні є суттєво вищим, ніж 35%, що свідчить про високий рівень відкритості економіки.

Зовнішньоторговельна квота дає уявлення про масштаби зв'язку окремих національних економік зі світовим ринком. Аналіз зовнішньоторговельної квоти України (див. *рис. 2*) засвідчив, що її значення тільки у 2006, 2007 та 2009 рр. є дещо нижчим за 40%, а протягом інших років цей показник перевищує дану

Динаміка розвитку зовнішньої торгівлі України за період 2001–2016 рр.

Рік	Номінальний ВВП України, млрд дол. США	Обсяг експорту України, млрд дол. США	Обсяг імпорту України, млрд дол. США	Експортна квота	Імпортна квота	Зовнішньоторговельна квота
2001	38	17,3	17,1	0,455	0,450	0,453
2002	42,4	18,1	18	0,427	0,425	0,426
2003	50,1	23,6	23,6	0,471	0,471	0,471
2004	64,9	32,9	31,5	0,507	0,485	0,496
2005	86,2	38,2	37,2	0,443	0,432	0,437
2006	107,8	39,9	44,1	0,370	0,409	0,390
2007	142,7	49,8	60,4	0,349	0,423	0,386
2008	180,1	67,7	84,7	0,376	0,470	0,423
2009	117,2	40,4	45,1	0,345	0,385	0,365
2010	137,9	52,2	60,9	0,379	0,442	0,410
2011	162,9	69,4	85,7	0,426	0,526	0,476
2012	180,2	70,2	89,7	0,390	0,498	0,444
2013	134,9	59,1	80,9	0,438	0,600	0,519
2014	134,9	53,9	54,4	0,400	0,403	0,401
2015	90,1	35,5	38,9	0,394	0,432	0,413
2016	87,2	34	38,3	0,390	0,439	0,415

Джерело: складено за [2; 5].

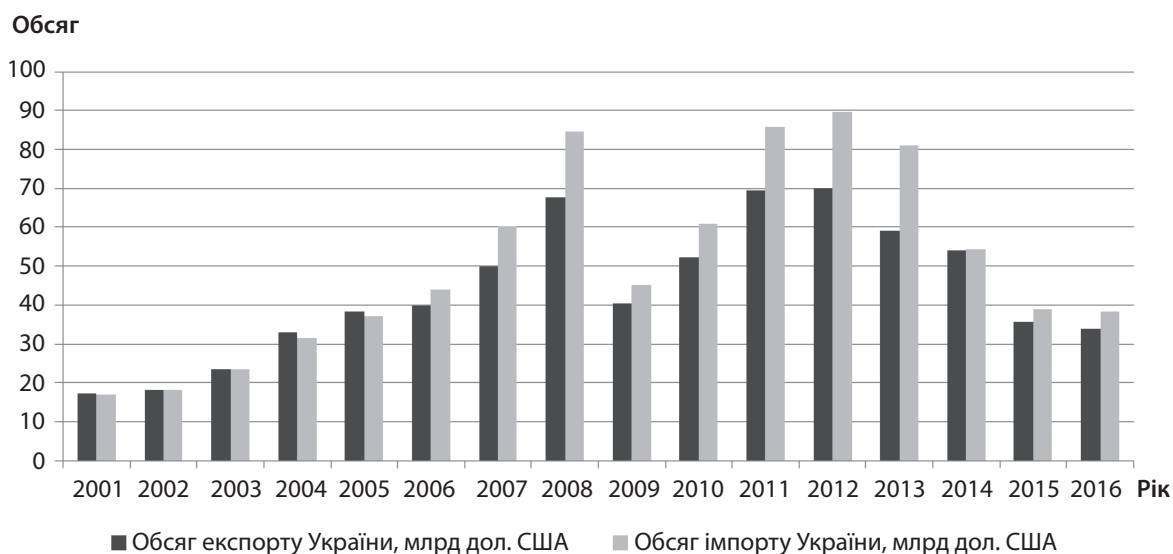

Рис. 1. Динаміка зовнішньої торгівлі України за період 2001–2016 рр.

позначку, що підтверджує високий рівень відкритості економіки України. Така ситуація може призвести до посилення негативних впливів з боку іноземної конкуренції, передусім на функціонування внутрішнього ринку України, зокрема на фоні негативного зовнішньоторговельного сальдо.

Тобто, дані результати демонструють високу інтегрованість економіки України у світову економіку та залежність вітчизняних виробників від торгівлі на зарубіжних ринках.

Така ситуація вимагає уточнення категоріально-понятійного апарату експортної діяльності та митного регулювання.

Автори даної роботи повністю згодні з розробленим науковим підходом, який представлено в дослідженні [5] щодо уточнення поняття «експортна діяльність», під якою розуміють сукупність дій з боку підприємств – суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, пов'язаних з проведенням організаційних заходів щодо підготовки та продажу товару інозем-

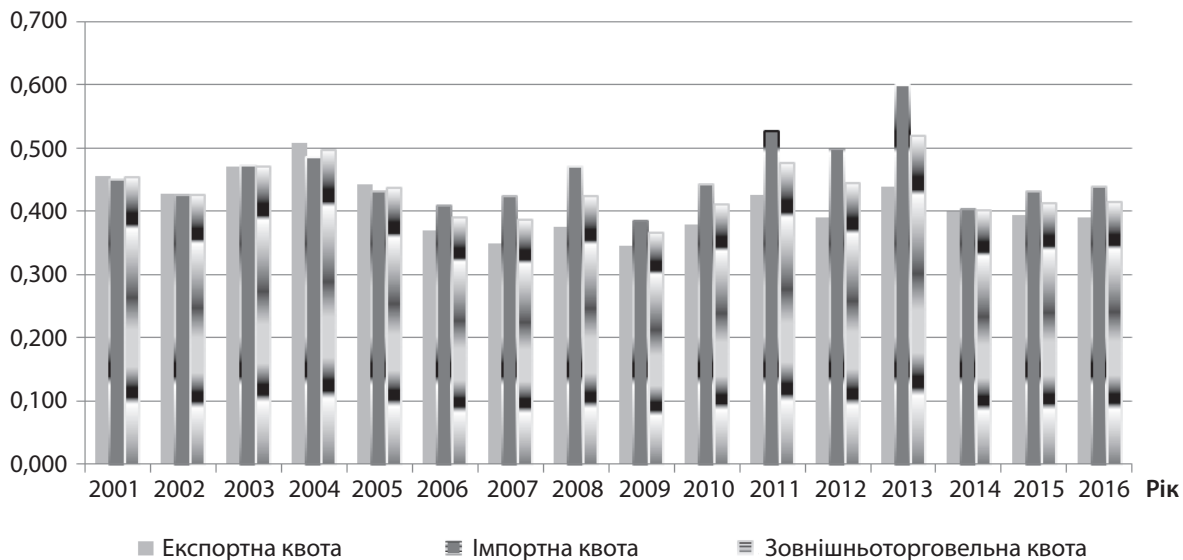

Рис. 2. Динаміка макроекономічних показників відкритості української економіки за період 2001–2016 рр.

ним суб'єктам господарювання. При цьому до організаційних заходів можна віднести забезпечувальні операції з експорту (маркетингове дослідження ринку, проведення рекламної кампанії, транспортування товару, пошук партнера, налагодження ділових зв'язків і т. ін.), а безпосередньо до продажу відносяться основні операції (погодження умов та підписання контракту, виробництво товару згідно з умовами контракту, контроль за виконанням умов контракту, митне оформлення, оцінювання ефективності отриманого результату і т. ін.).

Генезис наукової думки дозволив авторам цього дослідження з'ясувати, що в наукових роботах і нормативно-законодавчих актах [6] зустрічаються терміни «тарифне регулювання», «митно-тарифне регулювання» та «митне регулювання». При цьому деякі з науковців ототожнюють ці поняття, інші ж критикують такий підхід. Ураховуючи проблему відсутності універсального теоретичного підходу до визначення таких понять і спираючись на напрацювання різних науковців, у даній статті під митним регулюванням розуміється комплекс організаційних, адміністративних, економічних і правових заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, які передбачені національним законодавством і положеннями Міжнародних договорів країн-учасниць щодо захисту прав та інтересів суб'єктів ЗЕД і держави в цілому як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках з боку державних органів (органи доходів та зборів), які здійснюють державну митну справу [6].

Отже, підбиваючи підсумки щодо розуміння економічних категорій «експортна діяльність» та «митне регулювання», можна з упевненістю сказати, що в забезпеченні ефективного розвитку експортної діяльності підприємства ключову роль відіграє

саме митне регулювання, оскільки, виходячи на зарубіжний ринок, менеджмент підприємства перш за все має керуватися митними особливостями, які пов'язані з експортом/імпортом товару на такий ринок. Саме митне регулювання визначає можливість виходу та конкурентоспроможність товару на світовому ринку і т. ін.

З урахуванням вищевказаного в даній роботі було проведено моделювання розвитку експортної діяльності з урахуванням митного регулювання. Узагальнену модель надано на рис. 3.

Таким чином, представлена модель розвитку експортної діяльності підприємства є універсальною при використанні різними суб'єктами господарювання. Вона передбачає загальні етапи управління, які має проходити підприємство для забезпечення ефективності експортної операції з урахуванням як загальних прогалін, так і, зокрема, у сфері митного регулювання.

Аналіз діяльності вітчизняних підприємств дозволив встановити, що головною проблемою розвитку експортної діяльності та забезпечення її ефективності є саме інформаційні прогалини в митному регулюванні, оскільки Україна на державному рівні підписала декілька інтеграційних регіональних Міждержавних угод щодо розвитку міжнародної торгівлі, які передбачають різні торговельні режими щодо надання пільг при митному оформленні товару та умови щодо отримання таких пільг. Тому головною проблемою на рівні підприємства є саме вміння використовувати ці знання та отримувати преференції при експорті товару на міжнародний ринок.

У сучасних умовах забезпечення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств неможливе без

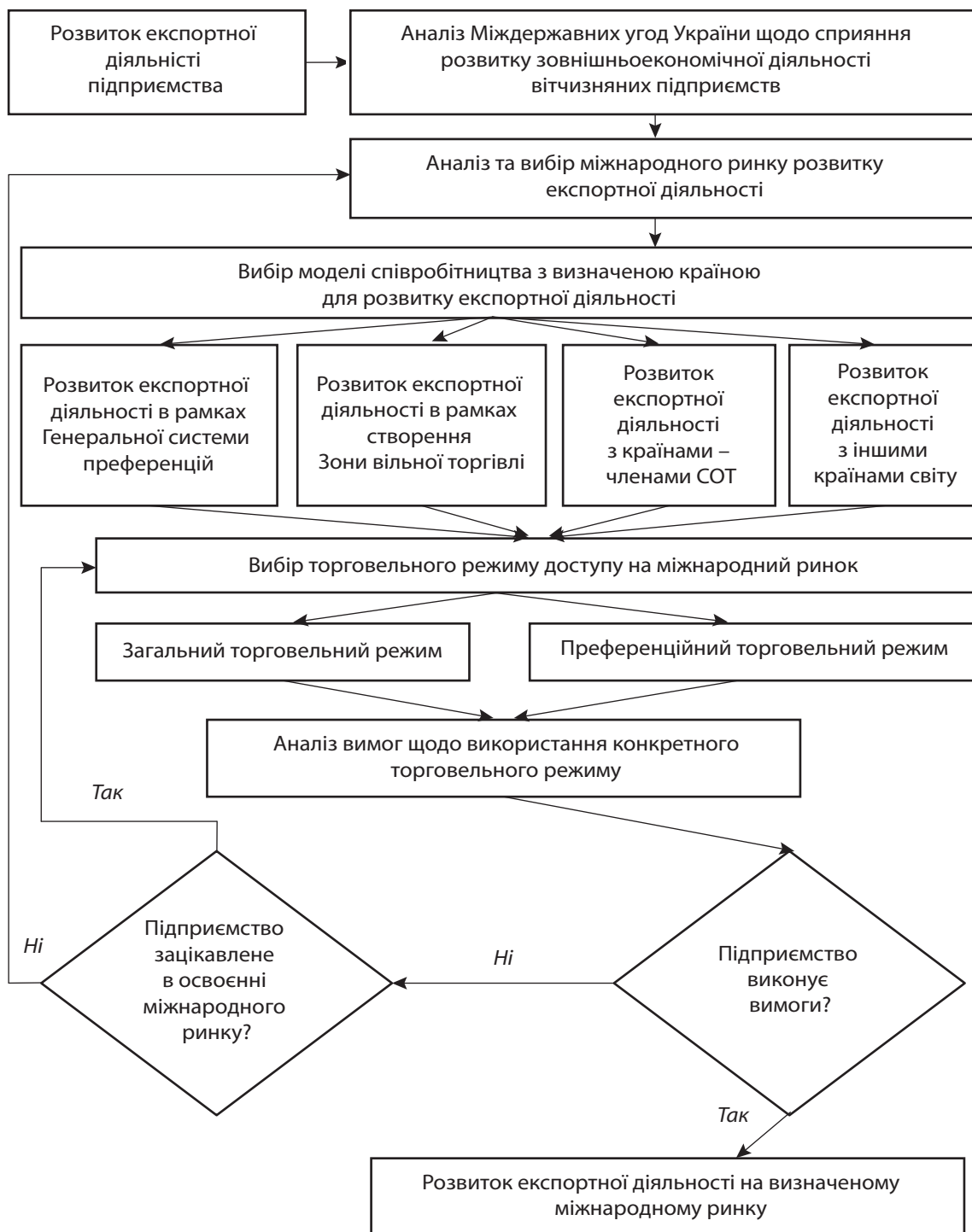

Рис. 3. Модель розвитку експортної діяльності підприємства з урахуванням митного регулювання

Джерело: складено за [8].

використання переваг митного регулювання, тому представлена на рис. 3 модель має як теоретичне, так і практичне значення. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності: підручник. 2-ге вид., перероб. і допов. / за ред. Кириченка О. А. Київ: Знання, 2008. 518 с.
2. Офіційний сайт Державної статистичної служби України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Авдокушин Е. Ф. Международные экономические отношения: учебник. М.: Юристъ, 1999. 368 с.

4. Ладиченко К. І. Індикатори вимірювання зовнішньоторговельної відкритості національної економіки. *Економічний простір*. 2015. № 95. С. 16–25.

5. Официальный сайт Статистики: экономические показатели стран мира. URL: <http://www.eureport.ru>

6. Котиш О. М., Стрижак К. А. Аналіз світового досвіду сприяння експортної діяльності. *Бізнес Інформ*. 2017. № 10. С. 74–80.

7. Котиш О. М., Бестужева С. В., Мілько І. В. Митне регулювання зовнішньоекономічної діяльності в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку // Coastal regions: problems and paradigms of socio-economic development : Collective monograph. Riga : Publishing House "Baltija Publishing", 2018. P. 206–233.

8. Спрощення процедур торгівлі в Україні: оцінки та очікування бізнесу / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. Київ, 2017. 68 с. URL: http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2014/Trade_Facilitation_dialogue/Survey/Trade_facilitation_in_Ukraine_2016_2017_report.pdf

REFERENCES

Avdokushin, Ye. F. *Mezhdunarodnyye ekonomicheskiye otnosheniya* [International economic relations]. Moscow: Yurist, 1999.

Kotysh, O. M., and Stryzhak, K. A. "Analiz svitovoho dosvidu sprianniia eksportnoi diialnosti" [Analysis of world experience in promoting export activity]. *Biznes Inform*, no. 10 (2017): 74-80.

Kotysh, O. M., Bestuzheva, S. V., and Milko, I. V. "Mytne rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti v Ukraini: suchasnyi stan, problemy ta perspektyvy rozvytku" [Customs regulation of foreign economic activity in Ukraine: the current state, problems and prospects of development]. In *Coastal regions: problems and paradigms of socio-economic development*, 206-233. Riga: Publishing House "Baltija Publishing", 2018.

Ladychenko, K. I. "Indykatory vymiriuvannya zovnishnyotorhovelnoi vidkrytosti natsionalnoi ekonomiky" [Indicators of measurement of foreign trade openness of the national economy]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 95 (2015): 16-25.

Menedzhment zovnishnyoekonomichnoi diialnosti [Management of foreign economic activity]. Kyiv: Znannia, 2008.

Ofitsiyniy sait Derzhavnoi statystychnoi sluzhby Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Ofitsialnyy sayt Statistiki: ekonomicheskiye pokazateli stran mira. <http://www.ereport.ru>

"Sproshchennia protsedur torhivli v Ukraini: otsinky ta ochikuvannya biznesu" [Trade Facilitation in Ukraine: Business Expectations and Expectations]. Instytut ekonomichnykh doslidzhen ta politychnykh konsultatsii. Kyiv, 2017. http://www.ier.com.ua/files/Projects/Projects_2014/Trade_Facilitation_dialogue/Survey/Trade_facilitation_in_Ukraine_2016_2017_report.pdf